

İzmir Onur Mahallesi Örneğinde Farklı Söylemler ve Taraflar Açısından Kentsel Dönüşümün İki Yüzü(*)

Ayşegül ALTINÖRS ÇIRAK** - Neriman YÖRÜR***

Mekânı toplumsal olgulardan bağımsız olarak değerlendirmek olanaksızdır. Uzay-zaman düzleminde gerçekleşen çevrimsel değişimler büyük-küçük tüm mekân parçalarının değişimine-dönüşümüne neden olmaktadır. Kentsel dönüşüm, kent mekanında toplumsal oluşumlar yönünde sürekli olarak yaşanan bir süreçtir. Özellikle de liberal süreçler içerisinde ve kentsel mekân söz konusu olduğunda bu kaçınılmazlığı açıkça gözlemek mümkündür. Nitekim İlhan Tekeli, TMMOB Şehir Plancıları Odası'na 2003 yılında Yıldız Teknik Üniversitesi'nde gerçekleştirilen Kentsel Dönüşüm Sempozyumu'nun açılış sunuşunda, kentlerin bir dönüşüm mekânı olarak algılanabileceğinden söz etmiştir.

Tekeli (2003) konuşmasında; büyüyen nüfus, piyasa mekanizmalarının rant baskıları ve gelişen ekonominin uluslararası bağlamda değişen süreçlere eklemlenme koşullarındaki değişimlerin, doğal olarak bir dönüşüm sürecini tetiklediğine yönelik saptamalarda bulunmaktadır. Bu açıdan yaklaşıldığında kentsel dönüşümü süregelen bir süreç olarak görmek olanaklıdır. Ancak kavram, dünya pratiğinde özelleşmiş bir anlam kazanmış ve "bir kentsel alanın amaçlı olarak belirli bir zaman hedefi içerisinde yeniden geliştirilmesi yönünde iş olanakları yaratmak, altyapı

koşullarını iyileştirmek veya oluşturmak ve bu durumu, bölgede çevresel yenilemeyi sağlayarak desteklemek ve/veya gerçekleştirmek" olarak kabul görmeye başlamıştır. Ülkemizde kentsel dönüşüm olarak adlandırılan ve son süreçlerde yoğun olarak tartışılmakta olan kavram, dünya literatüründe "urban renewal" (kentsel yenileme) şemsiyesi altında, "urban regeneration" ya da "urban revitalization" (yeniden canlandırma) kavramsallaştırmaları çerçevesinde değerlendirilmektedir. Bizim pratiğimiz açısından bu kavramların topluca kritiği yapıldığında ise, özellikle 1990'lar sonrasında gelişen süreçte kentsel dönüşüm projelerinin tamamen bölgeyi yıkmak ve başka bir yere taşımak şeklinde yorumlandığı görülebilecektir. Bu da, dünya literatüründe yeniden yapılandırma (rebuilt) başlığı altında değerlendirilen bir sürece karşılık gelmektedir.

Ülkemizde son dönemlerde kentsel dönüşüm projelerinde bir yoğunlaşmanın yaşandığı açıkça görülmektedir. Bir anlamda, içerisinde bulunduğumuz dönem; otoritelerce kentlerle ilgili her türlü sorunun bir dönüşüm problemine bağlanarak çözülme eğiliminin sergilendiği bir sürece karşılık gelmektedir. Aysel (2005) ülkemizin bugünkü koşullarında metropol kentlerin mekansal kurguları ve biçimlenişleri bağlamında artık, piyasa koşullarının gereklerini telafi edecek mekanizmalara sahip olmamaları dolayısıyla

**Ar.Gör., Dokuz Eylül Üniversitesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü
***Ar. Gör., Dokuz Eylül Üniversitesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü

* Bizimle görüşmeyi kabul eden Karşıyaka Belediyesi yetkililerine ve başta Tacettin Pınarbaşı olmak üzere Onur Mahallesi sakinlerine teşekkür ederiz.

kentsel dönüşüm söyleminin ön plana çıkmakta olduğundan söz etmektedir. Aysel'in söyleminden hareketle, kentsel dönüşüm projelerinin ve/veya söyleminin arkasında, piyasa mekanizmalarının son eğilimlerinin mekan üzerinde gözlenmesinin mümkün olduğu ifade edilebilecektir. 1980'li yıllardan bu yana süregelen bir sürecin yansımaları olarak 1990'larda taleplerini artık utangaç olmayan yöntemlerle aktaran sermaye şimdi devlet mekanizmalarıyla ortak hareket ederek, kendisine, kırsal-kentsel fark etmeksizin her türlü fırsat mekanına çökelebilmek için gereken zemini yeni söylemler ve yasalar aracılığıyla kurmaya çalışmaktadır. Bu bağlamda Türkiye'de son süreçlerde çıkarılan veya taslak halinde meclis komisyonlarında tartışılan tüm yasal süreçler genel anlamda değerlendirilmeye çalışıldığında, karşımıza ne pahasına olursa olsun küresel sermaye döngüsüne eklemlenme söylemindeki devlet politikaları çıkmaktadır. Sistem içerisinde yasal bağlamda ve mekansal yapı üzerinde belirlilik-belirsizlik eksenleri yaratılarak sermaye birikim süreçlerine hız kazandırılmaya çalışılmaktadır. Böylesi bir ortam içerisinde dönüşüm sorunsalı akademik çevreler ve meslek örgütlerince de elbette dert edinilmekte, kamuoyuna yönelik olarak tartışılmakta ve değerlendirilmeye alınmaktadır.

Dönüşüm, kentsel mekanın salt mekansal yenilenme, canlanma ve sağlıklılaştırması olarak ele alındığında "teknik bir süreç" olarak değerlendirilebilir. Böyle bir değerlendirme kentsel dönüşümün tasarım projeleri, ekonomik hesaplamalar ve mühendislik çalışmaları boyutuyla ele alınmasını nedenleyecektir. Oysa mekansal kurguda yapılan müdahalelerle sosyal yapıda da bir değişim/dönüşüm gerçekleştirilmektedir. Bu bakma biçimi, sosyal yapı ve toplumsal gerçekliklerin taşıdığı ideolojik boyutu da tartışma eksenine getirmekte ve ekonomik ilişkilerle toplumsal yapının bütünsel olarak içinde taşıdığı politik ve ideolojik seçimlerle birlikte değerlendirilmesini gerekli kılmaktadır. Böyle bir yaklaşım bizi, teknik ele alışı sağladığı netlik ve açıklık düzeyinden uzaklaştırarak, toplumsal sistem içerisinde var olan karmaşık bir sürecin farkındalığına doğru yönlendirecektir.

Dönüşüm çalışmalarının pek çok aktörü olduğu gözlenebilir. Dönüşüm projeleri, "etkilenecek"

ve/veya "etkileyecek" olanlar açısından farklı beklenti, tutum ve tepkileri içerisinde taşımaktadırlar. Ülkemizde günümüz pratiğinde kentsel dönüşüm söyleminin uygulayıcılar tarafından kentsel sorunların çözümlenmesi yönünde meşru bir zemin oluşturma amaçlı olarak popülist amaçlarla kullanıldığı da gözlenmektedir. Bu zeminde, devlet otoritesi ile yatırımcı ortaklığında kentsel dönüşüm üzerine sağlanan uzlaşma yasal sürece bağlanarak meşrulaştırılmaya çalışılmaktadır. Mevcut ekonomik ve politik konjonktür içerisinde dönüşüm projelerinden etkilenen tüm tarafların rasyonellerinin anlaşılmasına çalışılması kavramın değerlendirilmesi açısından önem taşımaktadır. Özellikle kentsel yapılaşmaların liberal piyasa ortamı içerisinde kendi haline bırakılan, ancak zaman zaman da kentsel dönüşüm gibi bir takım önemli müdahalelerle arızaları giderilmeye, tüm tarafların söylemleri sisteme ayak uydurulmaya ve bütün bunların bir an önce yapılmaya çalışıldığı bir ortamda, dönüşüm söylemleri kendi içerisinde tutarlılıkları ve tutarsızlıkları ve kimin için yapıldığı soruları ile var olmaktadır.

Bu yazı kentsel dönüşüm tartışmalarına yönelik olarak fiziksel, ekonomik, toplumsal bir kuramsal tartışmaya girmeyi amaçlamamaktadır. Çalışma, kentsel dönüşüm projesinden "etkilenen" ve/veya "etkileyen" aktörlerin duruşları ve olaya bakma biçimlerinin rasyonalitesini, onların söylemleri üzerinden anlamaya çalışmayı amaçlamıştır. Bu bağlamda İzmir Karşıyaka Onur Mahallesi'nde gerçekleştirilmek istenen "İlca Vadisi Kentsel Dönüşüm Projesi" örnek olarak seçilmiştir. Onur Mahallesi halkının Karşıyaka Belediyesi'nin kendi alanları için önerdiği kentsel dönüşüm projesine karşı çıkarak, belediyeye karşı bir tepki ve protesto yürüyüşü gerçekleştirdikleri basında yer almıştır. Ülkemizde halkın olaylar karşısında ortak bir sosyal tepki koyma kabiliyetinin zayıfladığı bir ortamda, Onur Mahallesi sakinlerinin bu sosyolojik tepkilerini bir arada ifade etmelerinin ardında, alana özgü nasıl bir toplumsal yapı bulunduğu ve tepkinin ardındaki rasyonelliklerin neler olduğu öğrenilmek istenmiştir. Bir diğer deyişle, böyle bir kamuoyu tepkisinin neden kaynaklandığı ve nasıl örgütlendiğinin "dönüşümün" taraflar oluşturma becerisini (!) görebilme açısından planlama ve dönüşüm tartışmalarına katkıda bulunacağı düşünüldükten bir araştırma gerçekleştirilmiştir.

Onur Mahallesi ve Kentsel Dönüşüm Projesi

Ülkemiz gündemindeki kentsel dönüşüm çalışmalarının yansımalarını İzmir kenti üzerinden gözlemek de olanaklıdır. Türkiye'nin 3. büyük kenti olan İzmir, son dönemlerde mevcut sosyal ve teknik altyapısı ile nüfus artışını kaldırmakta ve yeni gelişim alanları sunmakta zorlanmaktadır. Her geçen gün gelişen kent, topoğrafik koşullarını zorlayarak yağ lekeli biçiminde çeperlere doğru yayılma eğilimi göstermektedir. Kentin kuzey bölgesinde Karşıyaka ve Çiğli merkez ilçeleri sınırları uzun bir süredir inşa aşamasında olan İzmir kenti çevre yolu aksına değin uzanmış durumdadır. Çevre yolu aksına yakın olan alanlar, kuzey bölgelerde kentin çeperlerinde sınırlı miktarda bulunan ulaşım ve altyapı yatırımlarına yakınlıkları dolayısıyla giderek daha değerli arsalar haline gelmekte, üzerlerindeki spekülasyonlar artmakta ve alanların nasıl kullanılacağı üzerine "liberal piyasa ve rant ekonomisi" temelli çözümler ortaya atılmaktadır. İzmir kentinin gelişimi ve ulaşım problemlerinin çözümü için önem taşıyan çevre yolu, gelecekte şehirlerarası ve kent içi depasmanlarda kentin görünen yüzünü oluşturacak ve çevresindeki konut alanlarına kentin diğer bölgelerine kıyasla önemli bir ulaşım avantajı sunacaktır. Bu yönüyle yerel yönetimler ve yatırımcılar açısından kentin büyüme yönü olan çevre yolu aksı, bir prestij alan olarak görülmekte ve çevresindeki alanlar üzerine projeler yoğunlaşmaktadır. İzmir'in son dönem gecekondularından olan Karşıyaka Onur Mahallesi de İzmir çevre yolunun kuzey kesimi üzerinde yer almaktadır. Sakinlerinin çoğunun güneydoğudan göçle geldiği mahallede ekonomik olanaksızlıklar, teknik ve sosyal altyapı eksiklikleri açıkça gözlenmektedir. Mahalle sakinleri genel olarak düşük gelir grubuna dahildir ve alanda "suçluluk oranının yüksek olduğu" söylemi gerçeklik derecesi bilinmemekle birlikte kent genelinde yaygındır. İzmir Karşıyaka Belediyesi, 2005 yılında kaçak yapılaşma ve altyapı problemlerinin çok yoğun bulunduğu, gelir düzeyi düşük olan ve tüketim alışkanlıkları bağlamında kente entegre olamayan kentin bu yoksul bölgesinde "Ankara Dikmen Vadisi Dönüşüm Projesi" örneğinden feyzalarak bir dönüşüm projesi gerçekleştirmek istemiştir. "Ilıca Vadisi Kentsel Dönüşüm Projesi" olarak

adlandırılan bu proje, mahalle sakinlerinin yeni yapılacak olan toplu konutlara taşınmasını ve boşalan vadiye kentsel ölçekte bir büyük rekreasyon alanı yaratılmasını amaçlamaktadır. Nitekim Karşıyaka Belediyesi'nin, bu alana komşu bir bölgede 50 metre yüksekliğinde önemli bir kentsel anıt tasarlaması ve İzmirli inşaat sektörü yatırımcılarının da bu bölgede yer seçerek alanın hemen yakınında orta ve orta-üst gelir grubuna yönelik Deniz Kızı Evleri'nin inşasını başlatmaları, bölge üzerindeki gelecek senaryosunun ne yönde kurulduğunu bize göstermektedir.

İzleyen bölümde öncelikle kısaca "Ilıca Vadisi Rekreasyon Alanı Kentsel Dönüşüm Projesi"ne konu olan Karşıyaka Onur Mahallesi'nin sosyal ve mekansal yapısı hakkında bilgi verilecektir. Yine, ilerleyen bölümlerde mahalle üzerine geliştirilen planlama çalışmalarının ve projenin basına yansımalarının değerlendirilmesinin de, tarafların söylemlerinin anlaşılmasına yardımcı olacağı düşünülmektedir.

Onur Mahallesi'nin Sosyal ve Mekansal Özellikleri

Konum

Karşıyaka ilçesinin kuruluş tarihi açısından en yeni mahallesi olan Onur Mahallesi, yağ lekeli biçiminde büyüyen konut gelişmelerinin en kuzey ucunda yer almakta, İzmir'in fiziksel eşiklerine dayanmakta ve hatta bu eşikleri aşmaktadır. Bu nedenle de mahallede hala çok ciddi imar ve altyapı sorunları bulunmaktadır (Ünverdi, 2002).

Kaynak: Google-Earth

Altyapı olanakları

Onur Mahallesi'nde sosyal, fiziksel ve teknik altyapı açısından yetersizlikler olduğu gözlenmektedir. Alanda eğitim ve sağlık yapıları yetersizdir, yol durumu ve drenaj konusunda ciddi problemler yaşanmaktadır. Alana tek bir giriş aksı bulunmakta ve ulaşım ve toplu taşınım bu aks üzerinden otobüs ve dolmuşlar ile sağlanmaktadır. Mahallede içme suyu ve kanalizasyon bağlantısı olmayan evler bulunmaktadır. Kaçak elektrik kullanımının da yoğun olduğu söylenmektedir.

Mülkiyet Durumu

2000 yılı anket verilerine göre, alandaki mülkiyet durumu dağılımı aşağıdaki gibidir:

Mülkiyet Durumu	Sayı	%
Arsa ve eve sahip	52	53.61
Arsa işgal, eve sahip	17	17.53
Kiracı	28	28.87
Toplam	97	100

Kaynak: 2000 Anket verileri (Ünverdi, 2002)

Nüfus Yapısı

Onur Mahallesi'ndeki nüfus yapısına bakıldığında; buraya göç ile gelenlerin daha çok Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri'nden geldikleri görülmektedir. Özellikle 1990 sonrasında mahalleye göç edenlerin terör kaynaklı ve köy boşaltmaları sonucunda buraya gelerek yerleştikleri gözlenmiştir.

1997 Nüfus sayımına göre Onur Mahallesi nüfusu 13.736 kişidir. Tahmini hane halkı sayısı (hane halkı başına ortalama 4.5 kişi düştüğü varsayımıyla) 3053'tür. Alanda çocuk sahipliliğinin Türkiye ve İzmir ortalamasının üzerinde olduğu bilinmektedir.

Hemşehri ilişkileri ve sosyal yapısı

Mahallede akrabalık ve hemşehrilik ilişkileri genel olarak kentlere özgü olmayan bir biçimde gelişmiş ve genelde mahalle sakinlerinin aynı bölgelerden göç etmeleri, bu ilişki biçimlerini güçlendirilmiştir. Mahallede bazı hemşehri derneklerinin merkezleri bulunmaktadır. Ancak kentsel yapıya giderek eklemelenme arttıkça akrabalık-hemşehrilik temelli ilişki biçimlerinin çözülmeye başladığı gözlenmektedir.

Konutları elde etme biçimleri

“Mahalleye ilk yerleşenler, ana yol üzerinde yaşayan ve hisse tapuları bulunan ailelerdir. Çeperlerdeki ise, işgal söz konusudur ve bu hane halkları ekonomik olarak da çok kötü durumdadırlar. Evlerini iyileştirme ya da arsalarını satın alma olanakları olmayan söz konusu yoksul gruplar, içinde bulundukları şartlar nedeniyle dinsel cemaatlerin ilgi odağı haline gelmiş ve parasal destek sağlayan inanç temelli bu örgütlenme biçimi kısa sürede mahallenin neredeyse tamamına yakın bir bölümü üzerinde etkili olmuştur” (Ünverdi, 2002). Ünverdi'nin 2002 yılına dair saptamalarının 2006 yılına gelindiğinde de geçerli olduğu gözlenmiştir.

Onur Mahallesi Planlama Süreci ve Kentsel Dönüşüm Kararı

Onur Mahallesi'ne ilişkin olan planlama çalışmaları ve meclis kararları kısaca kronolojik olarak özetlenirse;

05.03.1997: 1. ve 2. kısım Küçük Yamanlar Planı ile planlama çalışmalarına başlandı.

21.12.1998: Yalnızca mahalle merkezini kapsayan Onur Mahallesi Revizyon Planı gerçekleştirildi. Hisse tapu ya da işgal durumlarının söz konusu

Onur Mahallesi'nden Görünüm

olduğu mahallede, parselasyon planı çalışmaları çok kısa bir süre önce tamamlanmış ve mahalle sakinlerine arsaları belirli bedeller karşılığı tahsis edilmeye başlanmıştı. (Ünverdi; 2002) Revizyon Planı sonrasındaki süreçte, ülkemizdeki pek çok gecekondulu alanında olduğu gibi izaleişiyyu çalışmaları sürdürüldü.

10.01.2005: Karşıyaka Onur Mahallesi, 26M-IIb paftada yer alan güntübirlik tesis alanının, bölgenin coğrafi konumu nedeniyle rekreasyon alanı (anıt yapılabilir) olarak ayrılması ve “özel projesine göre uygulama yapılacaktır” plan notunun getirilmesine ilişkin 1/5000 ve 1/1000 ölçekli imar planı değişiklik önerisi ile ilgili İmar ve Bayındırlık Komisyonu raporunun oybirliği ile kabulü gerçekleşti. (İzmir Büyükşehir Belediyesi Meclis Kararları, <http://www.izmir.bel.tr/>)

13.02.2006: Karşıyaka Onur Mahallesi 26M-Ic, 26M-IIc paftalarda yer alan park alanlarının bütünleştirilerek “Rekreasyon Alanı (Özel projesine göre uygulama yapılacaktır)” ifadesi ile belirlenmesine ilişkin olarak, 1/1000 ölçekli imar planı değişikliği önerisinin oybirliği ile kabulüne ilişkin İmar ve Bayındırlık Komisyonu Raporu (Pl. 5163) oybirliği ile kabul edildi. (İzmir Büyükşehir Belediyesi Meclis Kararları, <http://www.izmir.bel.tr/>)

Onur Mahallesi’nde Gerçekleştirilmek İstenen Kentsel Dönüşüm Projesi Hakkında Basında Yer Alanlar

30.03.2005 Yeni Asır Gazetesi; “Ankara Büyükşehir Belediyesi’nin başarılı kentsel dönüşüm projesi, ‘İlca Vadisi’ adıyla Onur Mahallesi’nde hayata geçirilecek. “İlca Vadisi” adı verilen projeye göre bölgedeki 1500 konut, hak sahipleri ile anlaşarak yıkılacak. Mevcut gecekonduların karşısındaki alanlara 8 katlı yeni binalar yapılacak. Yeni konutlar ya belediye arsalarına kat karşılığı olarak ya da TOKİ tarafından yaptırılacak ve gecekondulu sahiplerine düşük bedelle satılacak. Karşıyaka Belediyesi’nin proje ile ilgili hazırlıkları devam ederken, “İlca Vadisi Kentsel Dönüşüm Planı” projesi ana hatlarıyla belirlendi. Söz konusu proje, Karşıyaka’nın kuzey sırtlarında Ege-Koop konutları mevkiindeki 1500 gecekonduyu kapsayacak. Mevcut gecekonduların karşısındaki arsalarla 8 katlı yeni bloklar yapıla-

cak. Ancak, bu yeni konutların inşaatının hangi kurum tarafından yapılacağı kesinleşmedi.”

“İki formül üzerinde yoğunlaşan Karşıyaka Belediyesi, birinci seçenekte, belediye arsaları üzerinde ihale yöntemi ile kat karşılığı olarak inşaatları yapmayı planladı. İkinci seçenekte ise TOKİ (Toplu Konut İdaresi) ile görüşmeler yapıldı. Eğer, anlaşmaya varılır ve TOKİ inşaatların yapımını üstlenirse Karşıyaka Belediyesi karşılık olarak kuruma Mavişehir’deki arsasını verecek.”

“Yeni konutların inşaatı 1.5-2 yılda tamamlanacak. Ardından da gecekondulu sahipleri, bu yeni konutlara taşınacak. İmar aflı yapıları olanlar yeni konutlara sembolik bir ücret ödeyerek ya da bedelsiz taşınacak. İmar afsız yapı sahipleri bedelini ödeyerek yeni konutların sahibi olabilecek.”

“Hak sahiplerine, gecekondularının değerine göre, yeni konut verilecek. Taşınmaların sona ermesinin ardından da gecekondular yıkılacak. Yıkılan gecekonduların yerine rekreasyon alanları ve sosyal tesisler yapılacak.”

02.03.2006; “Onur Mahallesi Halkı, Kentsel Dönüşüm Projesi kapsamında evlerinin yıkılmak istenmesine karşı bugün bir yürüyüş gerçekleştirdi. İlca Vadisi Projesi ile 11 evin yıkıldığı Onur Mahallesi’nde eylemlerini sürdüren halk, bugün Kahveler Durağı’nın önünden Karşıyaka Belediyesi’ne doğru yürüyüşe geçti. Esnafın yüzde yüze varan katılımıyla kepenk kapattığı gözlenirken, bugün okula gitmeyen çocuklar da önlükleri ile eylemde yerlerini aldı. Kadın, erkek, yaşlı, genç 500 kişinin katıldığı eylemde ‘Yıkım değil hizmet isteriz’, ‘Dozer değil tapu isteriz’, ‘Susma sustukça sıra sana gelecek’ sloganlarının yanı sıra halk, Karşıyaka Belediye Başkanı Cevat Durak’ın istifa etmesini istedi. Kitlenin öntü Yamanlar Parkı’nda polisler tarafından kesilerek belediyeye yürümelerine izin verilmedi. Bunun üzerine Onur Mahallesi Yıkımlara Karşı Halk Birliği adına bir açıklama yapan Hüseyin Fırat, oy almak için evlerine gelen belediye yetkililerinin, şimdi sermayeye alan açmak için evlerini yıkmak istediğini söyledi. Yıkıma gerekçe olarak kaçak yapılaşmanın gösterildiğini ifade eden Fırat, yıkılmak istenen evlerin bir kısmının tapusu, çoğunun da elektrik ve suyunun olduğuna dikkat çekti. Fırat, İlca Vadisi projesinin iptal edilmesini,

Mevcut gecekonduların karşısındaki alanlara 8 katlı yeni binalar yapılacak. Yeni konutlar ya belediye arsalarına kat karşılığı olarak ya da TOKİ tarafından yaptırılacak ve gecekondulu sahiplerine düşük bedelle satılacak.

**PLANLAMA
2006/3**

Mahallede görüşülen kişilerin önemli bir bölümü projeye karşı olduklarını belirtmişlerdir. Ancak tapu sahibi olamayan grupların ve politik ilişkileri nedeniyle de bazı kimselerin projeye olumlu baktıklarını da ifade etmişlerdir.

yıkımların durdurulmasını ve alt yapı sorunlarının giderilmesi için kaynak aktarılmasını istediklerini söyledi. Eylemin ardından halktan oluşturulan 21 kişilik heyet, yıkımlara karşı toplanan yaklaşık 2 bin 500 imzayı iletmek üzere Karşıyaka Belediyesi'ne gitti. Heyetin ayrılmasıyla mahalledeki eylem sona ererken, Onur Mahallesi heyeti, Karşıyaka Belediye Başkan Yardımcıları Kamuran Türkün ve Hüseyin Çalışkan ile görüştü. Türkün, Ilıca Vadisi Projesi kapsamında yeni binalar yapacaklarını, arsa ve tapusu olanlara yeni binalarda ev vereceklerini, tapusu olmayanların ise kira bedeli kadar ücretlerle bu binalarda oturabileceklerini iddia etti. Heyet ise bu teklife sıcak yaklaşmadı. Mahalle halkı olarak mağdur edildiklerini vurgulayan heyet, Belediye Başkanı Cevat Durak'ın mahalleye gelerek halk ile görüşmesini istedi. Topladıkları imzaları teslim eden heyet, herhangi bir sonuç alamadan Belediye'den ayrıldı." (<http://www.sendika.org/>)

14.07.2006 Cumhuriyet Gazetesi; "Cevat Durak'ın aktardıkları: Karşıyaka kangren haline gelen gecekondu sorunundan kurtuluyor. Yılların ihmali nedeniyle güzelim ilçenin çevrelerini saran kaçak yapılar ve gecekondu adeta içerisinden çıkılamaz sorunlar yumağına dönüşmüş. Mavişehir'in hemen yanı başında elektriği, suyu olmayan, adeta baraka gibi evlerde yaşayanlar, projelerimizin sonucunda modern çağın gerektirdiği gibi altyapısı tamamlanmış her türlü ihtiyacı karşılayacak konutlarda yaşayacak. 25 yıllık Yalı Mahallesi sorunu da ortadan kalkacak. Onur Mahallesi'nde sorunun çözümü için bin konutluk projenin hazırlıkları başladı. İmar düzenlemeleri tamamlandı. Yurttaş hizmet götürdüğünüzü hissettireceksiniz. Göreve geldiğimizden bu yana sürekli olarak proje üretiyoruz, ürettiğimizi halkla paylaşıyoruz. Her şeyden önce de projelerimizi uygulamaya zaman geçirmeden başlıyoruz. Karşıyaka bugün dev bir kentsel dönüşüm projesi yaşıyor. Onlara yaşam alanı açarsanız, yurttaş size karşı koymak yerine, evini kendisi yıkar. Biz 30 yıl içinde yapılmayan kentleşmeyi Karşıyaka'da iki yılda yaptık. Karşıyaka gibi bir ilçede, şimdilik 2 bin konutluk proje ürettik. Ilıca Vadisi'nde bin konutluk projemiz tamamlanma aşamasında.

Tüm bu çalışmalarla kent dokusunu korumaya ve kentlilik bilincini yeniden oluşturmaya çalışıyoruz. İzmir'in aydınlık yüzü Karşıyaka'yı yaratıyoruz."

Aynı Proje Üzerine Farklı Söylemler

Yukarıda kısaca tanıtmaya çalıştığımız Karşıyaka Onur Mahallesi ve bu alan üzerine gerçekleştirilmek istenen dönüşüm projesi hakkında, tarafların söylemlerindeki rasyonaliteyi algılayabilmek amaçlı olarak, Onur Mahallesi halkı ve Karşıyaka Belediyesi yetkilileri ile bir görüşme gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın bu bölümünde ilgili tarafların proje hakkındaki düşünce ve talepleri aktarılacak ve ardından söylemler analiz edilmeye çalışılarak; günümüz sosyo-ekonomik sistemi bağlamında; alanın dinamikleri ve mahalle sakinlerinin içerisinde bulundukları durum temelinde kısa bir değerlendirme yapılmaya çalışılacaktır.

Onur Mahallesi Sakinlerince Aktarılanlar¹

Mahallelinin projeden haberdar olması

"Hem Büyükşehir Belediyesi, hem de Karşıyaka Belediyesi'nin bu alanla ilgili demeçlerini gazetelerden okuduk, inşaatları gördük, bunun üzerine halk adına gidip konuştuk, hangi şartlarla gerçekleşecek diye, sonra sadece tapu ücreti verileceğini öğrendik. 'Biz de asfalt, çevre vergisi veriyoruz' dedik, ters tepki de verildi. Başkan seçim öncesinde halkımın yanındayım, halkım ne derse o olur diyordu. Bu proje 7-8 sene önceden hazırды, ama seçimden sonra açıklandı. Belediye Başkanı çok net konuşuyor, yıkılacak. 'Ankara'dan emir geldi' diyorlar. TOKİ ile acayip hisselendirmeler yapmışlar, ancak TOKİ bu projeden şimdilik vazgeçmiş işler netleşmeyince."

Mahallelinin projeye karşı tutumu

Mahallede görüşülen kişilerin önemli bir bölümü projeye karşı olduklarını belirtmişlerdir. Ancak tapu sahibi olamayan grupların ve politik ilişkileri nedeniyle de bazı kimselerin projeye olumlu baktıklarını da ifade etmişlerdir.

¹ Onur Mahallesi'nde yer alan bir kahvehanede mahallenin durumu ve kentsel dönüşüm projesi üzerine gerçekleştirilen bir sohbete katılan mahalle sakinlerinin görüşleri ile Karşıyaka Belediyesi'nde projenin müellifleri ile yapılan görüşmelere dayanmaktadır.

Projeye karşı çıkış nedenleri

“Burası ilk 1981’de yapılaşmaya başladı. 25-30 yıldır iç içeyiz. Buradaki insanlar birbirlerine kız verdiler, aldılar, akraba oldular. Komşuluk ilişkilerimiz çok iyi burada, herkes birbirini tanır. Projede bizi dinlemeleri gerekir, herkes kendi evinde mevcut evinde otursun, öyle bir düzenleme yapılsın. Başkan buranın yakınına büyük bir anıt planladı. Deniz Kızı Evleri, Ege Koop., Ilıca Vadisi projeleri tutmayınca, bu projeler iş yapmayınca ‘kentsel dönüşüme çevirelim’ dediler. Ankara’dan geçirmişler. Bu bir vicdan meselesi. Evi yıkılır, herkes başka yere giderse kimse kimseyi bulamaz. Sonra burada kim kira verir, bize TOKİ konutunda yer vereceklermiş ya Ulukent’te, ya da Örnekköy’de, kimine de Gaziemir’de. Buradaki halkın apartmanda yaşaması mümkün değil. Bizim aleyhimize her şey. Halk mağdur oluyor. Bizim lehimize olan bir şeye yanaşmıyorlar. 25 sene uğraşıp bir kümes yapmışım, onu yıkarsan, ben de senin başına yıkarım.”

“Bunlar rant peşindeler. Dükkanım var, tapum var, elektrik iznim var, ruhsat vermiyor dükkana. İnsanlar yatırım yapmıyor artık buraya, diken üstünde oldukları için. Her ay 200-300 milyon elektrik, su parası ödiyoruz. İlk olarak Atakent yakınındaki gecekondulu alanı, ikinci olarak Onur Mahallesi yıkılacak. Dağıtma operasyonu. Deniz-kızı evleri sahiplerine ‘burayı temizleyeceğiz’ dediler. Denizkızı evlerinin sahibi burayı Onur Mahallesi’nin taşınacağı vaatleriyle sattı, şimdi tepkiler alıyor, ona karşı davalar açılıyor.”

Mahallede karşı çıkanların projenin içeriğine dair yorumları

“Proje yaşam şartlarımızı değiştiriyor. 5 tane çocuğumuz varsa örneğin, biz nasıl sığalım? Mesela ben bugün bu arkadaşla alışmışım, aynı mahallenin insanları birbirlerini tanıyor, kentleşme olunca ben tanımam. Bağımsız yaşama alışmış buranın halkı, köyünden gelmiş, öyle alışmış, onu istiyor. Evka 2 gibi müstakil olsaydı, kabul ederdik. İnsanlar bahçelerine domates, biber ekiyorlar orada. Deniz Kızı Evleri gibi olmasın, onlar bize göre değil, kibrit kutusu gibi. Yeni yapılan evler için ‘senin 3 katlı binan var, bir tane vereyim senin orayı şu kadara sayacağım kira öder gibi oturacaksınız’ diyorlar, ömrüm biter ben sahip oluncaya kadar. Tapusuz olanlara enkaz

parası verecekler, kiracılar da sıfırdan ödemeye başlayacaklar. Tapusuz olanlar TOKİ’den hisselendirilecek. Tapusu olmayanlar çoktur yüksek kesimlerde, tapulu olanlar azdır oralarda.”

Beklentileri

“Herkes değişmeden yana aslında, çevre yolu bitince değişecek. Müteahhit girecek, o girince daha avantajlı olacak ileride belediyeden. Belediyeden daha karlı olacak, belediye sadece bir konut veriyor. Buca gibi, eskiden orası da gecekonduydu, sonradan bu hale geldi, burası da öyle olacak. Müteahhidin, kooperatifin eliyle.”

“İnsanlar kendiliğinden dönüştürecek, belediye ruhsat verse zaten, herkes kendisini çatılı evinden kurtaracak, yeni evini yapacak, yıkılır tereddüdü yüzünden yapamıyor, kendiliğinden dönüşemiyor. Burada kaldıkça zenginleşti insanlar zaten yerleştikçe ve böylece kendiliğinden dönüşüyor zaten.”

“Hizmeti olsun, hizmet veremiyorsa da yıkmasın, sağlaştırsın. Okulu, hizmeti olsun, evlerimizi yıkmasın, yağmur yağınca 1 m. toprak döküldü yola, bizi mağdur etmesinler de. Okul yetersiz, okul yapılmıyor, parklar yok, alışveriş merkezi yok. Bir tek cami var, belediye sahip çıkmıyor.”

Onur Mahallesi halkı, alana yönelik olarak suç oranının yoğun olduğu söyleminin de; kendilerini yerlerinden etmeye yönelik bir söylem olduğunu ve amaçlı olarak kullanıldığını ifade etmektedirler.

Bir araya geliş ve ortak refleks sergileme süreci

“4 tane kahvehane var burada, sürekli iletişim var bizim aramızda. Grup olarak ya da birlik olarak, tek tek de planın iptal edilmesine yönelik dava açtık. Cevat Durak iki kez gelip konuştu burada. 2000 insanla yürüyüş yaptık. Mahallemizde her görüşte olan var. Kabul edenler de var. Politik niyeti ile kabul edenler var. Saman altından su yürütenler de var. Her alana dilekçe verildi, muhtar partili diye çekimser kaldı. Uyanık geçinmeye çalışanlar oldu. Herkes aynı fikirdedir genel olarak tapusuzlar hariç onlar projeyi istiyorlar. Buraya farklı yerlerden gelenler var ama sorunlar birlik olmamızı sağladı. Sorunlar herkese aynı yansıdığı için birlik olundu. Mahkemeler sürüyor yıkımla ilgili olarak bizden biri kazandı.”

Karşıyaka Belediyesi Yetkililerinin Aktardıkları

Projenin ortaya çıkış nedenleri

“Teknik elemanlar başkana önerdiler 1000 konutluk projeyi. Önceki dönemlerde bu alana yönelik bir proje düşüncesi yoktu. Çoğu yıkıma tabi bu arazilerin. Biz mahalle sakinlerini mağdur etmek istesek ederdik zaten, alanın imar affı yok. Biz onları oraya götürerek bir şans tanımış olacağız. Yamaçların çok ciddi kanal problemi var örneğin. Her gün su basıyor, yol, kanal yapılamaz ki oraya. Her yer kaçak yapı, nereye yapacağınız donatıları. Emniyet çok memnun oldu projeden, suç oranı çok yüksek bu alanların. Herkes ‘burayı değiştirirseniz çok memnun olacağız, tarih yazarsınız’ diyor. Onur Mahallesi dışında herkes istiyor. Yanına Ege-Koop gelecek bu alanın ve burası kaçak diye şikayet ederlerse başkan suçlu olacak kaçak yapılara göz yummuş gibi.”

Projenin mahalle sakinlerine duyurulması

“Başkanla birlikte Onur Mahallesi’ne iki kez gidilerek proje anlatıldı. Başkan ‘ben burayı sizi mağdur etmeden taşıyacağım’ diye söz verdi. Ancak mahalle sakinleri anlamadan önce karşı çıktılar. Mahalle sakinleri ‘kaç konut veriyorsunuz bize’ dediler. Biz henüz zaten bu detayda bir hesap yapmamıştık.”

Projenin içeriği ve uygulama yöntemi

“Onur Mahallesi’nin karşı yamacında belediyenin 1000 konutluk bir yeri vardı. Biz bu alanda TOKİ’ye 1000 konut yaptırılım ve bunun karşılığında belediyenin Yalı Mahallesi’ndeki arsalarıyla değiş-tokuş yapalım bedelini karşılarsa diye düşündük. Çünkü TOKİ inşaat ya da arsa istiyor projeyi gerçekleştirme karşılığında. Başkan o günün fiyatıyla 40 trilyonluk arazisini heba etti, 38 trilyona çıkıyordu 1000 konutun fiyatı. Hiçbir karı olmuyordu belediyenin, hatta zararı oluyordu bu durumda. Belediyenin kendine gelir elde etme durumu yoktu yani. Maliyet hesabından sonra 1000 konut alınabileceği ortaya çıktı. Biz de bir proje düşündük; 1000 konutu alıp Onur Mahallesi’ni oraya taşıyalım, boşaltılan alanda da rekreasyon alanı yaratalım dedik. Biz onları hemen alanın yanındaki bölgeye taşıyoruz, 1000 konutluk proje yetersiz kalırsa rekreasyon alanı kuzeyden başlayarak daraltılarak oraya yeni

konutlar yapmayı planlıyorduk. Doldur-boşalt yöntemi uygulamayı düşünmüştük. Ankara Dikmen Vadisi örneği gibi olsun istedik. Biz 2+1, 1+1 ve 3+1 odalı konutlar önerdik talebe göre cevap vermek için. Zaten proje aşamasındayız. Evlerin değerleri de çok yüksek olacak. Şu anki ev ve arsa değerleri katlanacak, bu onlar için çok avantajlı aslında. İmar uygulaması da yapılmıştı 3-4 adalıklı bir alanda 1000 konutluk proje için. Yeni yaşam çevresi yaşanabilir olacaktı. Okulları olacaktı. Süreçte ilk iş orayı temizlemektir. Kiracıların durumu hiç düşünülmedi, onları da düşünemeyiz. Burası daha önce çok hisseliydi. İmar parseli haline getirildi ve yeni tapularını aldılar. O yapıldı önceki dönemde. Bazıları tapularını alabilecekleri halde o zaman almadılar. Alanın tamamı özel mülkiyette. Onur Mahallesi’nde hazine arazisi yok. Dava açıyorlar mülk sahipleri. Biz hem arsa sahibini, hem bina sahibini taşıyacağız. Arsa bedeli ve bina bedeli konusunda Dönüşüm yasası-yönetmeliği bekleniyordu aslında bunun netleşmesi için. Projenin yanındaki alanda yer seçen Deniz Kızı Evleri bu projeyi bilerek başladı. Biraz işi büyüttü ve abarttı, televizyonlara demeçler verdi.”

Projeye karşı alınan tepkiler ve sonuçları

“Dairelerinin değeri de artacaktı. Daha projeyi görmeden 1 oda, 1 salon dediler. Muhteşem binalar yapılacak, bu konuyu anlamak istemediler. Buraya gelip bağırıyorlar, çağırıyorlar. Bunlar araya siyaseti soktular, bizi mağdur ediyorsunuz dediler. 5 Katlı kaçak yapı yapıp sonra da bana kaç daire vereceksin diyorlar. Onlar yaygara yapınca Büyükşehir Belediyesi de bunun üzerine bize ‘TOKİ ile anlaşma, gel ben yapayım bu binaları’ dedi olaylardan sonra. Büyükşehir Belediyesi ile aramızda iyi niyet anlaşması var şimdi bu alan üzerine. TOKİ de bize ‘biraz bekleyelim’ dedi, sizinle Yalı Mahallesi’nde işlerimizi hafifletip, sonra başlayalım denildi bu projeye.”

Son Vermeden Önce Bir Değerlendirme

Onur Mahallesi’nin kaçak yapılaşma ve teknik ve sosyal altyapı açısından çok ciddi kentsel sorunları bulunmaktadır. Önerilen dönüşüm projesinin ise, mahallenin dinamiklerine uygun olmadığı ve bu bağlamda olumsuz koşulların

ortadan kaldırılması konusunda mahalleliyi temele alan sağlıklı bir çözüm getiremeyeceği düşünülmektedir. Tarafların söylemleri mevcut bağlamlar içerisinde değerlendirilmeye çalışıldığında, kentin çevre yolu ile yeni gelişme alanları kazandığı düşüncesi ve kendini çevre yolu üzerinden görünen yeni yüzüyle daha güzel sunmak ve pazarlamak isteminin projeyi nedenlemekte olduğu görülebilmektedir. İzmir ve Karşıyaka halkının Onur Mahallesi üzerine önyargılı olması da, yerel yönetim veya yönetimlerin projeyi kentlinin gözünde meşrulaştırmasına yardımcı olmaktadır. Yerel yönetimler mevcut sistem içerisinde sermaye temelli olarak gerekeni yapar gibi görünmektedir: Prestijli bir rekreasyon projesi ve beraberinde mekansal olarak kötü bir alandan kurtulma !.. Ancak proje esasen, zaten yerinden edilmiş olan bir grubu tekrar yerinden etme projesine dönüşmeye doğru ilerleyebilmektedir. Onur Mahallesi'nde yaşayan her bir bireyin ayrı seçmeleri vardır ve bir anlamda bu proje onların geleceğini, onlarla tartışmaksızın belirlemekte bir sakınca görmemektedir.

Onur Mahallesi'nde gerçekleştirilmek istenen dönüşüm tartışmaları süreçsel olarak incelendiğinde projenin içeriği, yöntemi ve duyurulma şeklinde halk katılımının dışlanması temelli problemlerin yaşanmış olduğu gerçeği karşımıza çıkmaktadır. Bu alana ilişkin olarak uygulamaya konulacak projelerin oluşturulması esnasında, alanın nasıl dönüştürüleceğine dair farklı alternatif ve seçeneklerin ortaya konularak birlikte tartışılması gerekmektedir ve de her şeyden öncelikli olarak temel hedef, bölgenin fiziksel ve sosyal donatı açısından yetersizliğinin giderilmesi olmalıdır.

Projeden etkilenen ve/veya etkileyecekler açısından bakıldığında, henüz kimilerince kentlileşemeyen, marjinal (!) bölge halkının, kentsel dönüşüm projesi ile alıştıkları yaşam biçiminden bir şekilde yaptırımla koparılmak istendikleri gözlenmektedir. Koparılmak istenen halk ise, alandaki sorunların farkındadır ve alanın çevre yolu ya da başka koşullar dolayısıyla gelecek olan talepler doğrultusunda müteahhit eliyle kendiliğinden dönüşmesinin kendileri açısından daha karlı olacağına dair bir beklentiye sahip bulunmaktadır. Bu bağlamda mahalle sakinlerinin içerisinde bulunduğu iki yönlü eğilimden söz edi-

lebilecektir: Alışageldikleri sosyal gerçekliklerini koruyabilecek bir mekansal düzene sahip olmak ve alanın iyileştirilmesi ya da dönüşümü sürecinde kendi karlarını maksimize edebilmek.

Mahalle sakinlerinin tutumlarında gözlenen rasyonalite, hem mevcut toplumsal ilişkilerin ve yaşam biçiminin sürdürülmesi yönünde sosyolojik bağlamda, hem de kapitalist-liberal dünya söylemi içerisinde kişisel rant talebi bağlamında tutarlı bir duruş olarak görülebilmektedir. Yerel yönetim ve yatırımcı talepleri de İzmir ve Karşıyaka'nın son süreç eğilimleri gözlemlendiğinde gelişmekte olan bir ülkenin neo-liberal piyasa ortamı açısından oldukça mantıklıdır. Bu durumda taraflar dinlenildiğinde, Nasreddin Hoca'nın "sen de haklısın" tarzı ironik bir durumun varlığı ortaya çıkmaktadır. Etkileyen ve etkileneceklerin söylemleri, her ikisi de mevcut toplumsal düzen ve piyasa koşulları temelinde değerlendirildiğinde kendi içerisinde oldukça tutarlıdır. Bu noktadan hareketle, sorunsalın üst ölçekte bir toplumsal sistem-piyasa problemi olarak karşımıza çıkmakta olduğu ve ilgili oluşumların bu bağlamda değerlendirilmesi gerektiği tespitine ulaşılabilmektedir.

İki grubun rasyonelleri de öyle farklı görünmektedir ki, bu durumda projenin seçmelerinin nasıl yapılacağı ciddi bir sorun alanı olarak belirmektedir. Bu sorunun aşılması için yerel yönetim ve mahalleli arasında ortak bir dil oluşturulması ve rasyonel bir iletişimin yaratılması gereklidir. Birbirini dinleme ve anlama çabası olmadan kurgulanan bir proje, ancak bir 'yerinden etme süreci ve/veya soylulaştırma projesi' olarak karşımıza çıkacaktır.

Görülebilmektedir ki; görünen fizik mekanın altında farklı kesitlerden, farklı gerçeklikler yüzmektedir. Aynı toplumsal-ekonomik yapının içinde herkes, her grup kendi duruş noktasında, kendi rasyonelitesini gerçeklemeye çalışmaktadır. Böyle bir bakış planlama alanına da farklı kuramsal açıklamalar sunmaktadır. Onur Mahallesi'nde yapılmak istenen dönüşümün gerçekleştirilmesinden önce ve hatta gerçekleştirilmesi sürecine yönelik olarak sorulması gereken ve esasen farklı kimliklerce farklı farklı söylemler temelinde yanıtlanabileceği bilinen bazı sorular vardır. Bu soruların yanıtlarının uygulayıcılarca zaten hazırlanmış olduğu hissedilse de, planlamanın temelini dayandığı "kamu yararı" kavramı

Kimilerince kentlileşemeyen, marjinal (!) bölge halkının, kentsel dönüşüm projesi ile alıştıkları yaşam biçiminden bir şekilde yaptırımla koparılmak istendikleri gözlenmektedir.

**PLANLAMA
2006/3**

Yerel yönetimlerin, planlamanın esasları olan kamu yararı kavramını projelerinde her zaman bir kez daha değerlendiren, seçmelerini ona göre yapmaları gerekmektedir.

şemsiyesi altında yeniden sorulmaları ve yanıtlarının mahalle sakinleri ile birlikte oluşturulacak bir ortak akıl sonucunda yeniden verilmesi gerekliliği vurgulanmak istenmektedir:

- *Bu alanda yaşayanlar kimlerdir?*
- *Kendi yaşam alanlarına yönelik ne istemektedirler?*
- *Yerel yönetimlerin “Sizin için proje hazırladık sizin için biz en iyisini bildik” tavırlarının dışında bir tavır gösterme olasılığının gerçekleşmesi mümkün değil midir?*
- *Bu alanda kentsel dönüşüm yöntemlerinden hangisi kullanılmalıdır?*
- *Bu alanda yer alan kiracıların proje dışında bırakılması yerine onlar için de sosyal projelerin hazırlanması gerekli değil midir?*
- *Alandaki teknik ve sosyal altyapı eksikliklerini en çabuk ve sağlıklı olacak çözecek proje nasıl olmalıdır?*
- *Alandaki kaçak yapılaşma ve imar problemleri mahalleli ile birlikte nasıl tartışılmalı ve nasıl çözüme doğru ilerlenmelidir?*
- *Bu proje kime ve hangi koşullara, nasıl hizmet etmektedir?*

Yerel yönetimlerin, planlamanın esasları olan kamu yararı kavramını projelerinde her zaman bir kez daha değerlendirip, seçmelerini ona

göre yapmaları gerekmektedir. Hizmet ettikleri “kamu”, kimdir, sorgulanmalıdır. Ortak bir faydanın nasıl sağlanacağı yönünde çalışılmasıdır ve öncelik sermaye yatırımı değil, alan kullanıcıları için yaşanabilir mekanlar yaratmak olmalıdır. Nasıl bir proje süreci yaşanması gereği alanların özgün dinamiklerinden ortaya çıkmalıdır. Proje hazırlama süreçlerinde bu yöndeki analiz çalışmalarına ağırlık verilmelidir. Ancak bu bakma biçimlerinin gelişimi ile kentlerimiz, içinde yaşayanlar ve yaşananlara değer verilen mekanlar haline gelebilecektir.

Kaynakça

Aysel (Altınçekiç), F. “Birikimin Yeri Dar”, Ege Mimarlık Dergisi, Sayı:53, 2005/1, İzmir.

Ünverdi, H., “Sosyo-Ekonomik İlişkiler Bağlamında İzmir Gecekondualarında Kimlik Yapılanmaları: Karşıyaka-Onur Mahallesi ve Yamanlar Mahallesi Örnekleri” Doktora Tezi, Nisan, 2002 İzmir.

Tekeli, İ., Kentsel Dönüşüm Sempozyumu, TMMOB Şehir Plancıları Odası, Y.T.Ü., 2003.

<http://www.izmir.bel.tr/>

<http://www.sendika.org/>

<http://www.yeniasir.com.tr/>

Cumhuriyet Gazetesi, 14.07.2006